

“Bereketli Hilal” adı verilen yukarı Mezopotamya bölgesi, insanlık tarihinin bilinen en kadim yerleşim yerlerine ev sahipliği yapmıştır. Bereketli Hilal, ülkemizin güneydoğu bölgesinde bulunan Urfa ve Harran’ı da kapsamaktadır. Dinlerin ortaya çıktığı önemli inanç merkezlerine sahip olan bu bölgede Sümer, Asur, Bâbil devletleri gibi birçok medeniyet kurulmuştur.

Arkeolojik kazı çalışmalarında, geçmişi on iki bin yıl öncesine dayanan Göbeklitepe'nin keşi dinler tarihi açısından oldukça önemli bilgiler vermektedir. Anadolu'da inşi edilen ilk tapınak olma özelliğine sahip Göbeklitepe, Neolitik döneme ait bir merkezdir. Burası insanlığın en eski tapınaklarından biridir. Göbeklitepe, yerleşik hayattan ve tarımsal üretimden yoksun olan avcı-toplayıcı toplulukların dinsel inanışları hakkında çok önemli bilgiler sunar.

Göbeklitepe, Arkaik Dönem insanların dinden ve inançtan yoksun, ilkel bir hayat srmediklerini, aksine bir inana sahip olduklarını, inançlarını yaşamak için tapınak inşi ettiklerini ve zengin bir dinî sembol kullandıklarını bizlere göstermektedir. Göbeklitepe, insanların yerleşik hayata geçip kendisi için konut yapmadan, hayvanları evcilleştirmeden ve tarımsal üretime başlamadan önce dinî ihtiyaçlarını karşılamak için tapınak yaptığının bir göstergesidir.

İnsanlık tarihinin en eski yapılarından biri olan Göbeklitepe, şanlıurfa İli'nin 15km kuzeydoğusunda, rencik Köyü' nün 3 km kuzeydoğusundaki dağlık alan üzerinde kurulmuştur. Göbeklitepe halkının setiğı alan, yaklaşık 200 metre civarı ykseklğinde ve kireçtaşı kayalıklardan oluşan bir höyüğün üzerine inşi edilen bu megalitik yapı, diğerk Neolitik Dönem yerleşimlerinde olduğı gibi su kenarı, vadi ya da ovada olmayıp, Harran Ovası'nı kuzeyde sınırlayan uzun bir yükselti silsilesi üzerinde, görüşe ve manzaraya hâkim bir konumda bulunmaktadır. On iki bin yıl öncesine tarihlenen düz kireç taşı platodan yukarıya doğru yükselen bu hyk, bir gbeğre benzediğı için Göbeklitepe olarak adlandırılmıştır. 80 dönümlük alana sahip olan ren yeri, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca 2005 yılında 1. Derece arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir.

İlk olarak 1963 yılında İstanbul ve Chicago niversitelerinin ortaklaşa gerçekleştirdikleri "Gneydoğı Anadolu Bölge Araştırma Projesi" erevesinde yapılan yüzey araştırmaları sırasında keşfedilmiştir. Bu çalışmayla ilgili sonuçlar, Peter Benedict tarafından 1980 yılında yayımlanmıştır. İstanbul niversitesinden Prof. Dr. Halet ambel ve Chicago niversitesinden Prof. Dr. Robert Braidwood tarafından keşfedilen Göbeklitepe'de araştırmalar hala devam etmektedir.

2018 yılında Göbeklitepe UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. Amerikalı arkeolog James Henry Breasted'ın ortaya attığı; “Bereketli Hilal”, veya “Verimli Hilal” isimli bölgenin içerisinde kalan bu eski kült yapısı “dinin doğduğu yer”, “tarihin sıfır noktası” gibi isimlendirmelerle tanıtılmış ve ön plana çıkarılmıştır. Tanıtımı ve bilinirliğinin artırılması amacıyla 2019 yılı Cumhurbaşkanlığı tarafından “Göbeklitepe Yılı” olarak ilan edilmiştir.

Yapılan arkeolojik kazılar, Göbeklitepe'nin olağan dışı buluntuları ile dinsel/kutsal bir buluşma merkezi olduğu kanısını uyandırmakta ve yayınlar hep bu yönde yapılmaktadır. Göbeklitepe halkı tarafından bölge barınma amacı dışında, bir kült merkezi olarak kullanılmış.

Arkeolojik çalışmalara göre insanlığın avcı ve toplayıcı yaşam biçiminden, yerleşik hayata geçişindeki en önemli faktörler; aç kalma ve korunma içgüdüdür. Fakat Göbeklitepe bu görüşü yıkmıştır. Yapıldığı dönemi göz önüne alırsak; yerleşik hayata geçişte dinsel inançların da etkisinin olduğunu bizi göstermiştir. Dünyanın bilinen en eski kült yapılar topluluğu, Nevali Çori, Çatalhöyük gibi yerleşmelerde bilinen “T” formdaki payelerin bulunduğu yapıların en büyüğüdür. 5 metreyi aşan T biçimli taşların, eski insanlar tarafından çok zor koşullarda ve imkânsız gibi görünün bir güçle inşa etmiş olmaları son derece dikkat çekicidir. Bu bölgenin keşfedilmesi Neolitik dönem ile ilgili düşünülen tüm tanımlama ve yaklaşımların temelini değiştirmiştir. Neolitik dönem ile başlayan tarım, hayvanların evcilleştirilmesi ve aile kavramının ortaya çıkması beraberinde dini getirmiştir.

Göbeklitepe, en büyük arkeolojik keşiflerden biri olarak, akademik ve kültürel anlamda çok büyük ilgi görmüş, insanlık ve dinler tarihi açısından çok önemli bir konumda yer almıştır.

İçerisinde çeşitli tabakalar ve bölgeler barındıran bu yerde, farklı dönemlere ait inşalar mevcuttur. Göbeklitepe Neolitik Tapınak Alanı'nın yapılışından bin yıl sonra onu kullananlar tarafından, toprak ve çakmaktaşı kullanılarak gömüldüğü anlaşılmaktadır. Mimari kalıntıların, dikilitaşların ve kabartmalı stellerin yer aldığı bu tapınağın neden gömüldüğü ise henüz anlaşılamamıştır.

Henüz avcı- toplayıcı toplumlar tarafından yapılan bu yapılar, dönem insanının toplumsal yapısı, beslenme şekilleri ve yaşayışları ile ilgili merak uyandırmıştır. Göbeklitepe, insan düşünce ve duygularının bir yansıması, kültürün ve inancın bir temsili olarak kabul edilebilir. Dönem insanının, inanç sistemi, düşüncesi ve iletişim şekli konusunda bizlere önemli ipuçları verir. Burada bulunan en büyük yapılar, aynı zamanda en eskileridir. Bu alandaki yapıların ortak özelliği, T formda 10 adet civarında dikilitaşın yuvarlak bir planda, aralarında taş duvarlar olacak şekilde örülmüş olmasıdır. 10 metre ve 30 metre arasında değişkenlik gösteren yuvarlak yapıların merkezinde T biçimli dikilitaş ve çevresinde insanı sembolize ettiği düşünülen steller bulunmaktadır. Üzerindeki sembollerden bazıları; çöl varanı, sürüngen kabartmaları, ağzı açık ve dişleri korkunç bir şekilde betimlenen kurt kafası, aslan, yaban domuzları, leylek, turna, örümcek, yılan, bitki motifleri, tilki, akrep, yabani koyun ve kafası olmayan insan kabartması şeklindedir. Stellerin üzerlerindeki semboller ve tasvirler birer mesaj içerdiğini akla getirmektedir. Günümüz resim sanatının taşa kazınarak yapıldığı en eski resimler Göbeklitepe'de yapılan tasvirlerdir. Yaklaşık 50 ton civarında olan bu taşların, nasıl çıkarıldığı anlaşılamamıştır.

Mimarlık tarihi, insanlığın avcı ve toplayıcı toplumdan yerleşik hayata geçmesi ile başlar. Göbeklitepe’de bulunan on iki bin yıllık yapılar, mimarlık tarihinin başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

Göbeklitepe’de yapılan araştırmalar, uygarlığın bu topraklarda doğduğunu ve buradan dünyaya yayıldığını ortaya koymuştur.

Göbeklitepe ile temsil edilen inanç sisteminin ne kadar zengin olduğunu, aynı bölgede en az beş bin yıl sonra ortaya çıkan Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları üzerindeki etkisinden anlayabiliyoruz. Bu uygarlıkların tapınak yapıları ve dinsel inanışları, Göbeklitepe’deki tapınak alanı ile dikkate değer bir şekilde uyuşmaktadır. Göbeklitepe, bu uygarlıkların karanlıkta kalmış yönlerini ortaya çıkarmakta kaçırılmayacak bir fırsat sunmaktadır.

Göbeklitepe üzerinde yapılan arkeolojik kazılar ve araştırmalar gösteriyor ki, bir inanç merkezi (tapınak) olarak kurulmuştur. Ülkemiz için de çok önemli ekonomik ve kültürel bir fırsat olmuştur. Anadolu'nun ne kadar kadim ve zengin bir kültürel yapıya sahip olduğunu kanıtlar nitelikteki bu kült alanı, ortaya çıktığı günden beri birçok yerli ve yabancı araştırmacının ilgisini çekmiştir. İnanç turizminin de en gözde mekânı olmuştur.